

second is measured quantitatively (for example, the context in which disputable words were used is measured as follows: domestic (in a dwelling) – 0 points, outside a dwelling – 1 point, in a public place – 2 points; the score for the body language is: no gestures – 0 points, gestures, though present, are not aggressive – 1 point, aggressive gestures – 2 points, etc.), and its total can reach 14 points (the parameter of extra-linguistic factors is considered completed when the total of its points reaches 7).

The visual display of parameterization of abusive speech in the studied linguo-legal discourses (see Table) shows that approaches to determine this phenomenon have both cross-cultural and nationally distinct features.

Table – Parameterization of abusive speech acts in the Belarusian, British and Russian national linguo-legal discourses.

Parameter	Country	Belarus	Britain	Russia
Attributiveness		X	X	X
Non-normativity		X	-	X
Intent		X	-	-
Context		-	X	-

Conclusion. The shared parameter defining verbal abuse is attributiveness, which is used as an indicator that a speech act contains words intended to humiliate a person. The nationally distinct parameter of detecting verbal abuse is practiced in the British linguo-legal system, which takes into account extra-linguistic peculiarities of the communication (pitch and tone of voice of the abuser; emotional content; body language; institutional component; peculiarities of the personality of the person affected). In some countries the locutionary power of a statement (Belarus) and the use of taboo words (Belarus, Russia) are considered to be important.

1. Осадчий, М.А. Русский язык на грани права: функционирование современного русского языка в условиях правовой регламентации речи / М.А. Осадчий. – М.: Книжный дом «Либроком», 2015. – 256 с.

2. Newman, Ch. Section 5 of the Public Order Act 1986: The Threshold of Extreme Protes / Ch. Newman // The Journal of Criminal Law, 2012. – P. 105–116.

АСАБЛІВАСЦІ ПЕРАКЛАДУ ЭДЫЧНАЙ ПАЭЗІІ НА БЕЛАРУСКУЮ МОВУ

Папакуль Я.А.,

канд. філал. навук, дацэнт УА “ПДУ”, г. Полацк, Рэспубліка Беларусь

На сённяшні дзень беларуская мова з’яўляецца адзінай з усходнеславянскіх, на якую адсутнічае пераклад “Паэтычнай Эды” – шэдэўра старажытнаскандынаўскай літаратуры. Такім чынам, актуальнасць даследавання абумоўлена неабходнасцю выпрацаваць абгрунтаваны падыход да перакладу твораў старажытнаісландскай літаратуры на беларускую мову. Мэта даследавання – раскрыццё спецыфікі і складанасцяў, з якімі сутыкаецца перакладчык пры перакладзе эдычнай паэзіі.

Матэрыял і метады. Матэрыялам выступае зборнік “Паэтычная Эда” на старажытнаісландскай мове. У даследаванні выкарыстоўваецца метады лінгвістычнага і мастацкага аналізу.

Вынікі і іх абмеркаванне. Пры перакладзе эдычнай паэзіі на беларускую мову з самага пачатку можа паўстаць досыць неадназначнае пытанне: як менавіта называць зборнік, што змяшчае знакамітыя “Песні пра багоў” і “Песні пра герояў”. На гэтае пытанне існуе, як мінімум, тры розныя адказы.

На постасавецкай прасторы гэтая кніга часцей вядомая як “Старэйшая Эда” [1], у той жа час праца, напісаная Сноры Стурлусанам – “Малодшая Эда” [2]. Такія назвы грунтуюцца на прыблізным датаванні зборнікаў, што наўрад ці можна выкарыстаць для часовай дыферэнцыяцыі асобных твораў і сюжэтаў і, адпаведна, як аснову для наймення ўсяго зборніка.

Другі падыход грунтуецца на аўтарскім прынцыпе. У даследчыкаў, якія прытрымліваюцца такой класіфікацыі, можна сустрэць назвы “Эда Сэмунда” і “Эда Сноры Стурлусана” (“Снорава Эда”). Але і такі падыход мае вельмі сур’ёзную хібу: калі аўтарства Сноры Стурлусана не выклікае сумневаў, дык прыпісванне “Эды” легендарнаму Сэмунду Мудраму нічым не абгрунтаванае.

І, нарэшце, існуе трэці падыход, які ў цяперашні час лічыцца найбольш прымальным, а менавіта, намінацыя паводле тыпу арганізацыі мастацкай мовы. Так, “Старэйшая Эда” ў заходнееўрапейскім і скандынаўскім літаратуразнаўстве вядомая як “Паэтычная Эда” [3], а “Эда” Сноры Стурлусана – як “Празаічная”. Такі падыход можна лічыць найменей спрэчным і, на нашу думку, варта ўвесці яго ў шырокі ўжытак у беларускамоўным літаратуразнаўстве.

Любы перакладчык паэзіі павінны разумець, што кожны пераклад вымагае складанага выбару: чым менавіта ахвяраваць пры перадачы мастацкага твору на іншую мову. Што тычыцца эдычнай паэзіі, выбіраць даводзіцца паміж формай і зместам. Форма для “Паэтычнай Эды” – выключна важны складнік, бо, як і іншыя творы старажытнагерманскай літаратуры, паэмы зборніка напісаныя алітэратыўным вершам. Некаторыя паэмы маюць вельмі строгую фому форнірдзіслага (fornyrðislag), пры якім большасць частак складаецца з васьмі радкоў, у кожным па два асноўныя націскі, націскным звычайна з’яўляецца першы (радзей – другі) і перадапошні склад у радку. Пры гэтым націскныя склады аб’яднаныя алітэрацыяй, часам – асанансам. Нягледзячы на важнасць формы паэм “Паэтычнай Эды”, пры перакладзе на беларускую мову найбольш каштоўным бачыцца захаванне зместу. І на тое маецца шэраг важкіх прычынаў [4, с. 50].

Па-першае, эпічныя алітэратыўныя паэмы – германская з’ява, не характэрная для беларускай літаратуры. Па-другое, нават сама моўная рэалізацыя алітэратыўнага верша ў старажытнаісландскай і беларускай мове будзе адрознівацца. Справа ў тым, што старажытнагерманская алітэрацыя не толькі ўспрымаецца на слых, яна яшчэ і візуальна адбіваецца ў тэксце. Большасць словаў старажытнаісландскай мовы ўключаюць адзін ці два склады, з націскам заўжды на першы. Таму словы, якія алітэруюцца, звычайна пачынаюцца з адной і той жа літары, мы яскрава “бачым” такую алітэрацыю, чытаючы тэкст:

“Þat segir þú nú,
er hverjum þykkir...” [5]

(“Кажаш ты мне такое,
што для любога горам...”) (пачатак 5-й часткі “Песні пра Харбарда”; пераклад – мой – Я. П.).

Як вядома, у беларускай мове націск у словах нефіксаваны і можа падаць на любы склад, таму і пераклад па правілах германскай алітэрацыі будзе ўспрымацца толькі на слых, але не зрокава:

“Лавы саломай
пазасцілайце...” (22-я частка “Песні пра Трума”) [6, с. 105].

У імкненні падабраць сугучныя словы з першым націскным складам перакладчык можа неабачліва зайсці ў стылізацыю пад даўніну з выкарыстаннем малаўжывальнай і састарэлай лексікі. Але наколькі такі пераклад будзе цікавы (і зразумелы) шырокаму колу чытачоў XXI стагоддзя – пытанне адкрытае [4, с. 50].

Такім чынам, захаванне зместу бачыцца больш выгадным, у той час як мелодыку эдычных паэмаў можна адмысловым чынам перадаць на беларускую мову праз асаблівую рытмічную арганізацыю тэксту.

Яшчэ адзін момант, на якім хочацца засяродзіць увагу, заключаецца ў перадачы ўласных імёнаў са старажытнаісландскай на беларускую мову. Перш за ўсё, варта зазначыць, што сталай традыцыі такой перадачы ў беларускамоўным літаратуразнаўстве няма. Браць за аснову традыцыю, прынятую ў рускім літаратуразнаўстве (напрыклад, пераклады А.І. Корсуна), наўрад ці дарэчна, бо перадача старажытнаісландскіх ўласных імёнаў на рускую мову недасканалая. Таму больш абгрунтаваным бачыцца ўжыванне, напрыклад, формы Хэймдаль (а не Хеймдаль), Ванахэйм (а не Ванахейм), Фэнрыр (а не Фенрыр) і г. д., паколькі такія фанетычныя варыянты значна бліжэйшыя да арыгінальнага

вымаўлення. За аснову можна выкарыстоўваць старажытнаісландска-англійскую практычную транскрыпцыю [7], зразумела, дапрацаваўшы яе пад фанетычныя асаблівасці беларускай мовы. У той жа час, некаторыя ўласныя імёны больш вядомыя нам у англізаванай форме (Вальхала). На нашу думку, такія варыянты наўрад ці варта замяняць арыгінальным Вальхэль (адсюль жа, напрыклад, і форма валькір'і, найбольш вядомая ў такім вымаўленні і напісанні, а не арыгінальнае валькюр'і).

Заклучэнне. Такім чынам, у беларускамоўным літаратуразнаўстве для наймення зборніка старажытнаісландскай паэзіі прапануецца ўвесці ва ўжытак назву “Паэтычная Эда” як найбольш адпаведную зместу і прынятую ва ўжытак у сусветным літаратуразнаўстве. Пры перакладзе найбольш абгрунтаваным бачыцца акцэнт на змесце, а не на алітэратыўнай форме, не характэрнай для беларускай літаратуры. Таксама прапануецца распрацаваць практычную старажытнаісландска-беларускую транскрыпцыю для найбольш дакладнай і дасканалай перадачы скандынаўскіх уласных імёнаў.

1. Библиотека всемирной литературы. Серия первая. Том 9 («Беовульф» / «Старшая Эдда» / «Песнь о Нибелунгах») / под общ. ред. С.Е. Шлапоберской. – М.: Худ. лит-ра, 1975. – 770 с.
2. Снорри Стурлусон. Младшая Эдда / изд. подг. О.А. Смирницкая, М.И. Стеблин-Каменский. – Л.: Наука, 1970. – 138 с.
3. Den poetiska Eddan / översättning med inledning och kommentar av Lars Lönnroth. – Stockholm : Atlantis, 2016. – 528 s.
4. Папакуль, Я.А. Прароцтва вэльвы [паэма], пер. са старажытнаісланд., прадм. і камент. Я.А. Папакуля // Маладосць, 2020, № 4. – С. 50–63.
5. Hárbardsljóð (древнеисландский текст, ред. Guðni Jónsson) – Рэжым доступу: <http://norroen.info/src/edda/harbard/on.html> – Дата доступу : 05.09.2020.
6. Папакуль, Я.А. Жартаўлівыя сватанні. Старажытнаісландская “Песня пра Трума” і фарэрская балада “Сенакосец і муха”, пер. са старажытнаісланд. і фарэр., прадм. і камент. Я.А. Папакуля // Маладосць, 2020, № 8. – С. 102–107.
7. Old Norse Online – Рэжым доступу: https://lrc.la.utexas.edu/eieol_toc/norol – Дата доступу 05.09.2020.

СЕМАНТИЗАЦЫЯ ПАНЯЦЦА “РАДЗІМА” Ў ЛІТАРАТУРНЫХ АФАРЫСТЫЧНЫХ ВЫСЛОЎЯХ

Патапенка Г.С.,

*студэнтка 4-га курса ВДУ імя П.М. Машэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь
Навуковы кіраўнік – Дзядова А.С., канд. філал. навук, дацэнт*

Афарызмам называецца кароткая арыгінальная думка, мудрае або дасціпнае выслоўе. Пад афарыстычным выслоўем маюць на ўвазе выслоўе, якое заключае ў сабе больш глыбокія і мудрыя па змесце думкі, якія “не ўкладваюцца” ў межы афарызма і выражаюцца пры дапамозе большай колькасці слоў. Паняцце “афарыстычнае выслоўе” нярэдка выступае як агульная назва для ўсіх відаў трапных выказванняў – прыказак і прымавак, сентэнцый, крылатых слоў і інш.

Афарызмы даўно прыцягваюць увагу даследчыкаў сваёй сэнсавай ёмістасцю, арыгінальнасцю формы і асаблівасцямі структуры. Між тым у айчынным мовазнаўстве літаратурная афарыстыка разгледжана не ў дастатковай ступені. З гэтай прычыны актуальнасць нашага даследавання тлумачыцца неабходнасцю больш глыбокага вывучэння літаратурных афарыстычных выслоўяў як нацыянальна-культурнага феномена беларусаў, што дапаможа глыбей пранікнуць у гісторыю нашага народа і зразумець яго непаўторнае этнакультурнае аблічча. Мэта артыкула – выявіць лексічныя і нацыянальна-культурныя асаблівасці беларускіх літаратурных афарыстычных выслоўяў, у змесце якіх рэпрэзентуецца паняцце “Радзіма”.

Матэрыял і метады. Даследаванне праведзена на матэрыяле лексікаграфічных выданняў Н.В. Гаўрош, Н.М. Нямяковіч “Афарыстычныя выслоўі беларускіх пісьменнікаў [1] і А.Я. Леванюк “Майстры кажуць... Беларускія літаратурныя афарыстычныя выслоўі: слоўнік афарызмаў” [2]. Асноўнымі метадамі даследавання з’яўляюцца апісальныя і лінгвастылістычны метады.

Вынікі і іх абмеркаванне. Чалавек нараджаецца на свет і разам з жыццём атрымлівае ў спадчыну самае, можа быць, бясцэннае багацце – Радзіму. Лексічная адзінка